

Råd och riktlinjer för färgundersökningar

Färganalys kräver ofta att prover tas från bemålade ytor. Vilka tillstånd krävs för att genomföra en färgundersökning i kulturhistoriskt värdefulla miljöer? Detta Vårda väl-blad beskriver ansvar, tillståndsplikt och möjlighet att söka bidrag för kulturhistoriskt värdefulla byggnader, samt hälsoaspekter vid färgundersökningar. Bladet riktar sig till kulturvårdare som står inför färgundersökningssupdrag. Vårda väl-bladet ingår i en serie om färgundersökningar i byggd miljö.

Ansvar

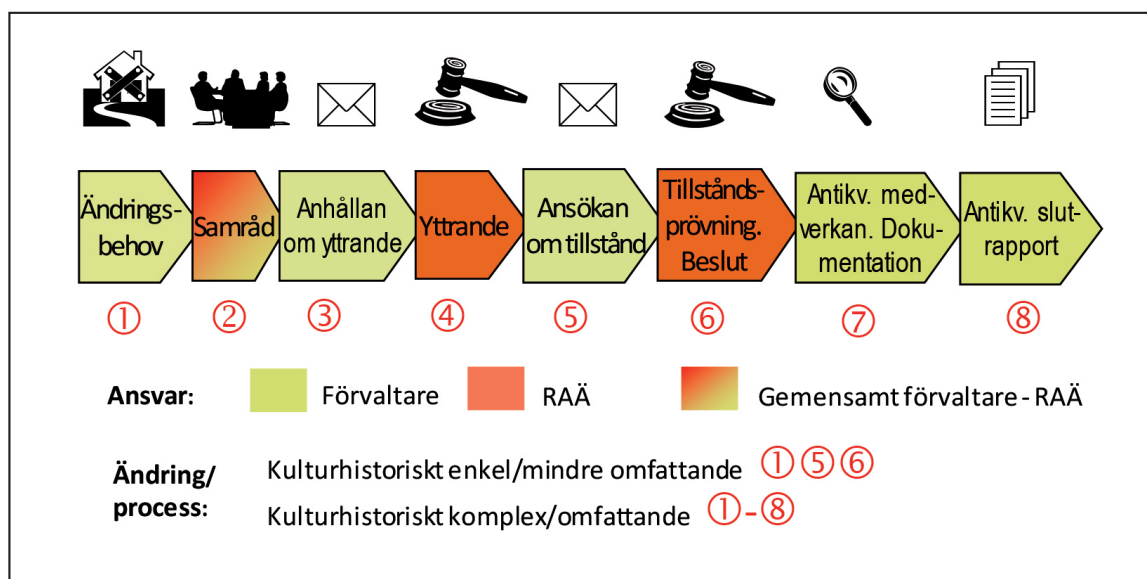
I ett byggnadsvårdsprojekt är det fastighetsägaren som har ansvar för att tillstånd och regelverk följs. Det finns många goda skäl till att som entreprenör känna till regelverk för kulturmiljöer. De myndigheter som hanterar frågor kring tillstånd och bidrag är länsstyrelsen (kyrkor eller byggnadsminnen i enskild ägo) och Riksantikvarieämbetet (statliga byggnadsminnen). Kommuner hanterar bygglovpliktiga åtgärder via sina byggnadsnämnder. Bygglovsplikten gäller även för byggnadsminnen. Kommunen

hanterar bebyggelse som inte faller in under byggnadsminnen. De behandlar tillstånd kopplade till bygglov och miljöer beskrivna i detaljplan.

När krävs tillstånd?

Tillstånd krävs för ändringar som står i strid med skyddsbestämmelserna i byggnader och miljöer som är skyddade enligt kulturmiljölagen (1988:950), KML. KML innefattar byggnadsminnen och kyrkliga kulturminnen. Tillstånd för ändringar av statliga byggnadsminnen regleras i förordningen

Processen för tillståndsansökan för statliga byggnadsminnen

Processen för tillståndsansökan för statliga byggnadsminnen, illustrerad i "Vägledning för tillämpning av förordningen om statliga byggnadsminnen", 2016.

(2013:558) om statliga byggnadsminnen. Vid en bygglovsprövning avgör kommunen enligt plan- och bygglagen (2010:900), PBL, om åtgärderna är varsamma eller förvanskar byggnaden.

Statligt byggnadsminne

När ett projekt planeras i ett statligt byggnadsminne måste ändringarna i miljön stämmas av mot byggnadsminnets skyddsbestämmelser. Föreslagna ändringar och åtgärder delas upp i tillståndspliktiga och icke tillståndspliktiga. De tillståndspliktiga åtgärderna måste beskrivas utförligt i en ansökan om tillstånd. Här ingår färgundersökningar. Riksantikvarieämbetet kan också ställa villkor om att åtgärderna i färgundersökningen ska dokumenteras och rapporteras till förvaltare och Riksantikvarieämbetet. Läs mer om tillståndsansökan i *Vägledning för tillämpning av förordningen om statliga byggnadsminnen* från 2016.

Byggnadsminne i enskild ägo

Det är länsstyrelsen som är tillsynsmyndighet för ändringar som ska utföras i ett byggnadsminne i enskild ägo. Det är också länsstyrelsen som prövar tillstånd till färgundersökningar och ställer villkor. Den som äger ett byggnadsminne har möjlighet att söka byggnadsvårdsbidrag för kulturhistoriskt motiverade kostnader som kan uppstå vid till exempel restaurering och färgundersökning.

Kyrkligt kulturminne

Behörig företrädare för fastighetsägaren ska söka tillstånd för färgundersökning hos länsstyrelsen. Det gäller för provtagning av exteriör, interiör, fast inredning, inventarier och begravningsplatser. Länsstyrelsen får ställa villkor för hur undersökningen görs och dokumenteras, med hänsyn till miljöns kulturhistoriska värden.

Kommunalt skydd

Även bebyggelse som inte är byggnadsminne kan vara skyddad enligt PBL. Enligt PBL får en byggnad som är särskilt värdefull, utifrån en historisk, kulturhistorisk, miljömässig eller konstnärlig synpunkt, inte förvanskas. PBL används oftast i kulturvården vid exploateringsprojekt eller ombyggnad. Lagen kan användas för att förstärka motiveringen till varför en miljö bör dokumenteras

omsorgsfullt eller bevaras vid ombyggnad. Byggnadsnämnden på kommunen kan ställa krav på att en miljö ska dokumenteras i en antikvarisk förundersökning eller konsekvensbeskrivning. Inför eller under dessa kan en färgundersökning utföras.

Byggnadsvårdsbidrag

Länsstyrelsen kan lämna bidrag för kunskapsunderlag som är nödvändiga enligt förordningen (2010:1121) för bidrag till förvaltningen av värdefulla miljöer. Kunskapsunderlaget kan till exempel avse antikvarisk förundersökning och dokumentation före, under och efter utförandet. Ägaren kan då få högre kostnader, så kallade antikvariskt motiverade kostnader. Ägaren kan söka ekonomiskt bidrag för att bekosta antikvarisk medverkan. Kostnaden för färgundersökningen kan ingå som en del i den antikvariska medverkan.

Hälsa och föreskrifter för personligt skydd

Flera moment i färgundersökningsprojekten innebär risker, både för personlig hälsa och för miljö. Vid projektets planering ska miljöns och arbetsuppgifternas risker kartläggas. Behövs en byggställning? Är ytskikten giftiga? Är rummet ventilerat?

Produkter som traditionellt har ansetts som ofarliga har idag förbjudits eller ska användas med skyddsutrustning. Ta reda på vad som gäller hos ditt skyddsombud eller hos Arbetsmiljöverket.

Foto: Karin Calissendorff/RAÄ.

Standarder inom kulturvård

Riksantikvarieämbetet rekommenderar att man bör använda standarder inom kulturvård. Det finns standarder för begreppsapparaten inom kulturvård, för provtagning och för kulturvårdsprocessen.

Under 2020 kommer en CEN-standard som är specifik för färgundersökning av arkitekturbundna ytskikt att finnas tillgänglig. Läs mer på <https://www.raa.se/lagar-och-stod/standarder/>.

Finns första hjälpen-utrustning till hands? Är arbetsplatsen en byggarbetsplats? På en arbetsplats med pågående byggprojekt gäller Arbetsmiljöverkets föreskrifter (AFS 1999:03) om byggnads- och anläggningsarbete, oavsett om det är ett litet eller stort arbete. Föreskrifterna är riktade till arbetsgivaren, byggarbetsmiljösamordnaren, byggherren, projektörer och egenföretagare.

Material- och arbetsmiljöfrågor kan ställas till Arbetsmiljöverket, Kemikalieinspektionen och Riksantikvarieämbetet.

Litteratur och länkar

Byggnadsminnen: Samordning med andra lagar, tillsyn samt roller och ansvar. 2014.

Vägledning för tillämpning av Kulturmiljölagen. Riksantikvarieämbetet. <http://kulturarvsdata.se/raa/samla/html/5940> (2017-08-22).

Byggnads- och anläggningsarbete (AFS 1999:3), föreskrifter. Arbetarskyddsstyrelsen. <https://www.av.se/globalassets/filer/publikationer/foreskrifter/byggnads-och-anlaggningsarbete-foreskrifter-afs1999-3.pdf> (2017-08-22).

SIS-standarder för kyrkor och annan kulturhistorisk bebyggelse. 2016. Information på Riksantikvarieämbetets webbsida: <http://www.raa.se/kulturarvet/byggnader/kyrkor/sis-standarder-for-kyrko-området/> (2017-08-22).

Standarder. 2016. Information på Riksantikvarieämbetets webbsida: <http://www.raa.se/lagar-och-stod/standarder/> (2017-08-22).

Vårda väl-blad från Riksantikvarieämbetet, <http://www.raa.se/vardaval> (2017-08-21).

Vägledning för tillämpning av förordningen om statliga byggnadsminnen. 2016. Riksantikvarieämbetet. <http://kulturarvsdata.se/raa/samla/html/10159> (2017-08-21).

SWEDISH NATIONAL HERITAGE BOARD
RIKSANTIKVARIÉÄMBETET

Detta blad ingår i en serie för råd om vård och förvaltning av kulturarvet.

Artikeln är licensierad med CC BY där inget annat anges.
www.creativecommons.se/om-cc/licenserna/

Riksantikvarieämbetet

Box 1114, 621 22 Visby

Tel: 08-5191 8000. Fax 08-66 07 284

E-post: vardaval@raa.se

www.raa.se